

שור שדחף שור לבור / נג.

תוכן:

סוגיית גמל טעון פשתן
סוגיית שור שדחף שור לבור
ביאור מחלוקת רש"י ותוס'
הבנת שיטת רבי נתן ע"פ רש"י
דין כי ליכא לאשתלומי

סוגיית גמל טעון פשתן

הגמרא (ב"ק כב.) מביאה משנה (שם סב:) העוסקת במקרה בו הפשתן הטעון על גב הגמל הודלק על ידי נר החנווני. המשנה מחלקת בין מקרה בו הנר הייתה מונחת מבחוץ לבין מקרה בו הנר הייתה מונחת בתוך החנות. כל עוד הנר היה בפנים, בעל הגמל יתחייב לשלם. אם קרה והניח החנווני את נרו בחוץ, החנווני יתחייב על נזקי האש. הגמ' מעמידה את המשנה במסכסכת כלומר, כשהבהמה הפיצה את האש תוך כדי עמידה במקום. על פי העמדה זו, הגמ' מקשה: "אי הכי, אימא סיפא: אם הניח חנווני נרו מבחוץ - חנווני חייב, ואי במסכסכת אמאי חייב?" - במקרה בו החנווני הניח את נרו מבחוץ, מדוע שהחנווני יתחייב ולא בעל הגמל, שהרי גמלו הוא שהפיץ את האש? תוס' (ד"ה ואי) הסביר שהשאלה של הגמ' היא שהיה עלינו לחייב אף את בעל הגמל ביחד עם החנווני: "ואי במסכסכת אמאי חייב - חנווני הכל גם בעל הגמל יתחייב עמו כיון שגם הוא פושע בסכסוך". מנגד רש"י סתם לשונו ולא פירש. לכאורה יש להבין מכך, שרש"י הבין את השאלה כפשוטה, מדוע אנו מחייבים כלל את החנווני, ולא את בעל הגמל? וצריך לעיין בביאור שורש מחלוקת רש"י ותוס'. לכאורה נראה שתוס' מחייב את שניהם כאשר רש"י מחייב דווקא אחד מהם וצריך להבין מדוע.

נראה ששורש מחלוקתם תלוי בהבנת המחלוקת הידועה בין רבי נתן לחכמים גבי שור שדחף שור לבור. הגמ' בנג. דנה במחלוקתם:

סוגיית שור שדחף שור לבור

"שור שדחף את חברו לבור - בעל השור חייב, בעל הבור פטור; רבי נתן אומר: בעל השור משלם מחצה ובעל הבור משלם מחצה. והתניא, רבי נתן אומר: בעל הבור משלם ג' חלקים ובעל השור רביעי! לא קשיא: הא בתם, הא במועד. ובתם מאי קסבר? אי קסבר: האי כוליה הזיקא עבד והאי כוליה הזיקא עבד, האי משלם פלגא והאי משלם פלגא! ואי קסבר: האי פלגא הזיקא עבד והאי פלגא הזיקא עבד, בעל הבור משלם פלגא ובעל השור רביעי, ואידך ריבעא מפסיד! אמר רבא: רבי נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא, לעולם קסבר: האי כוליה הזיקא עבד והאי כוליה הזיקא עבד, ודקא קשיא לך: לשלם האי פלגא והאי פלגא! משום דאמר ליה בעל השור לבעל הבור: שותפותאי מאי אהניא לי. איבעית אימא, לעולם

¹ וכן כתב להדיא בפנ"י (ד"ה ואי). וראה עוד בחכמת שלמה למהרש"ל (ב"מ קיג.), שכתב שם: "פי' שמקשה לו לפי מה שרוב העולם מפרשי המחרישה כפשוטו ומסתמא אף רש"י ס"ל כן דאל"כ ה"ל לפ' ודו"ק, וע"ש.

קסבר: האי פלגא הזיקא עבד והאי פלגא הזיקא עבד, ודקא קשיא לך: בעל הבור משלם פלגא ובעל השור משלם רביע, ואידך ריבעא נפסיד! משום דאמר ליה בעל השור לבעל הבור: אנא תוראי בבירך אשכחיתיה, את קטלתיה, מאי דאית לי לאשתלומי מהיאך משתלמנא, מאי דלית לי לאשתלומי מהיאך משתלמנא ממך".

הגמ' מסבירה שלשיטת רבי נתן במקרה שהשור הדוחף הוא מועד, יתחייב בעל השור ח"נ ובעל הבור ח"נ. לעומת זאת, במקרה בו השור תם, בעל השור יתחייב רביע, ובעל הבור יתחייב שלושה חלקים. יש שתי אופציות להגדרת היחס של שני המזיקים לגרימת הנזק. על פי אופציה אחת, כל אחד נחשב כאילו עשה את כל ההיזק בפני עצמו ועל פי האופציה השנייה, כל אחד מהם אחראי לגרימת חצי מהנזק בלבד².

הגמרא תמחה על שיטת רבי נתן בשור תם. אם נסבור כמו הלשון הראשונה שכל אחד כוליה הזיקא עבד, מובן למה בעל הבור מתחייב לשלם את מה שבעל השור לא משלם, שכן שניהם עשו את כל ההיזק. אבל קשה, למה שלא נחייב את בעל השור לשלם חצי מההיזק. על כך הגמ' עונה, שגם לולי בעל הבור, היה על בעל השור לשלם חצי נזק. אם כן, עכשיו כאשר עשה את ההיזק עם בעל הבור, לא ייתכן שבעל הבור ישלם פחות ממה שהתחייב לשלם, אך בעל השור יתחייב לשלם כמות שהיה מתחייב לשלם כאילו הזיק בפני עצמו. על כן, מן הדין שבעל הבור ישלם שלושה חלקים ובעל השור רביע³.

אם נסבור כמו הלשון השנייה שכל אחד מהם אחראי רק על חצי ההיזק, ברור למה בעל השור משלם רבע מהנזק שכן מתחייב לשלם חצי ממה שהזיק, אבל קשה, למה שבעל הבור יתחייב שלושה חלקים למרות שהוא אחראי בפועל רק על חצי ההיזק. הגמרא עונה על כך, שאמנם בעל הבור אחראי רק על חצי ההיזק, אבל מכיוון שהנזק יכול לטעון "אנא תוראי בבירך אשכחתי" מחייבים אותו לשלם את מה שבעל השור לא משלם. אמנם טענה זו נראית מעט תמוהה למה שיתחייב לשם יותר ממה שהזיק רק כי מצאנו את השור בבור שלו? בעז"ה בהמשך המאמר ננסה לברר את יסוד טענה זו.

באופן בסיסי עולה שלשיטת רבי נתן כי ליכא לאשתלומי מבעל השור משתלמי מבעל הבור. כלומר, כאשר א"א לשלם מבעל השור בעל הבור מתחייב לשלם. אלא שיש מחלוקת בין הלישונות האם בעל הבור מתחייב לשלם יותר ממה שהזיק או לא⁴.

עד כה הסברנו את דברי רבי נתן, אלא שבניגוד לדברי רבי נתן הגמ' לא ביארה במפורש את שיטת חכמים ובהבנתה נחלקו רש"י ותוס'. רש"י (ד"ה מאי) כתב שלשיטת חכמים בעל הבור פטור ובעל השור נחשב כאילו גרם בלעדית לכל הנזק, ואזי כאשר הוא תם משלם מחצה, וכאשר הוא מועד משלם את כל ההיזק.

² תוס' נג: ד"ה הא פסקו כלישנא קמא, ואילו היש"ש (סי' מ) פסק כלישנא בתרא, וכן נראה בדעת הרמב"ם (נזקי ממון יב, יט), ועיין בהלכה למשה שם ד"ה ושם, ועיין בסיכום הדברים בביאור הגר"א (חור"מ תי, מז).

³ עיין מה שכתב רש"י (ד"ה שותפותאי) ובתוס' ר"פ. אולי ניתן לבאר ע"פ מש"כ רש"י בב"מ (ב. ד"ה וזה אומר) שנחשבים שותפין רק על חצי ההיזק, ע"כ מתחלקין בתשלום חצי ההיזק ואכמ"ל.

⁴ כפי שהגמ' כתבה בדף נג. בקטע שלא העתקנו.

מנגד, התוס' כתבו שאמנם חכמים נחלקו עם רבי נתן בשאלה האם בעל הבור חייב אבל הם מסכימים שבעל השור תם ישלם רביע ומועד ישלם מחצה⁵. לשיטתם הסיבה שבעל הבור אינו חייב, היא שיש גזה"כ מ'זנפל שמה" (שמות כא, לג), שבעל הבור חייב רק כשהנפילה היא מחמת הבור, ולא כשהפילוהו אחרים⁶. יוצא, שלפי רש"י, נחלקו רבי נתן וחכמים בשאלה האם אזלינן בתר מעיקרא, ומחייבים את בעל השור בלבד, או ששניהם יתחייבו, ולפי תוס', נחלקו האם יש גזירת הכתוב או לא. וצ"ע במה נחלקו.

ביאור מחלוקת רש"י ותוס'

נראה לומר, שבתהליך ההיזק כאן יש שלושה גורמים שקושרים את הבעלים למעשה: פשיעה, עשיית המעשה וגרימת הנזק בפועל (עשיית הנזק). על הבעלים מוטלת חובה לשמור על רכושו, וכאשר הוא אינו עושה כך, הוא פושע בחובה זו. לדוגמא כאן, בעל השור הינו פושע בכך שלא שמר על שורו, ובעל הבור הינו פושע כיוון שהיה מחוייב לשמור ולכסות את בורו, ומשלא עשה זאת, נחשב לפושע⁷. לגבי עשיית המעשה, שגרמה לנזק, אנו חייבים לומר שרק השור עשה את המעשה, כיוון שהוא זה שדחף לבור, ואילו הבור אינו עושה מעשה כאן. בעצם, הנפילה לבור אינה מחמת הבור, אלא אך ורק מחמת מעשה השור⁸. אבל לעומת זאת, הנזק עצמו, נעשה גם מחמת הבור, וכל הדיון בגמ', הוא האם שניהם נחשבים כאילו עשו את כל הנזק בפ"ע, או שכל אחד עשה חצי מהנזק. לסיכום, בעל השור קשור לכל שלושת החלקים. הוא פשע בשמירה על שורו, שורו דחף ועשה מעשה שבו הוא גם הזיק. לכן לכו"ע בעל השור יהיה חייב. הדיון מתחיל לגבי בעל הבור, שהרי בעל הבור אומנם פשע ועשה נזק, אך הוא לא גרם לתקלה, והשאלה היא האם הוא אנו יכולים לחייב אותו בכל זאת. דעת תוס' בנושא ברורה. לשיטתו, אלמלא גזירת הכתוב ברור שבעל הבור היה חייב אפילו לחכמים, ורק גזה"כ פוטרת את בעל הבור. מכיוון שחכמים מודים באופן עקרוני, שראוי לחייב את בעל הבור, אזי בעל השור ישלם רק רבע בתם וחצי במועד, כדעת רבי נתן. יוצא שלפי תוס', מספיק להיות פושע בשביל להיות חייב על הנזק שעשית, מכיוון שלשיטתו מסתכלים על מי היתה מוטלת האחריות למנוע את הנזק. לכן, במקרה דנן, באופן עקרוני נחייב את שניהם כי על שניהם הייתה מוטלת האחריות ושניהם פשעו. רש"י לעומתו כתב, שלשיטת חכמים על שור תם יתחייב בעל השור מחצה ועל שור מועד יתחייב נזק שלם, כמו במקרה רגיל בו שור הזיק לבדו. אם כן עולה שלשיטת רש"י באופן בסיסי, בעל הבור אינו ראוי לשלם כלל, והחייב הוא על בעל השור בלבד בניגוד למ"ש תוס'. ייתכן לומר שרש"י סובר שעיקר החיוב הוא לא על מי שפשע בלבד כדברי תוס', אלא על מי שעשה בנוסף את מעשה ההיזק. לכן במקרה בו שני

⁵ אומנם רש"י (יג. ד"ה אי) כתב גם כך, אולם כבר הסביר המהר"ם (והפנ"י בעקבותיו) שאין זה דעת רש"י, אלא תלמיד שכתב כך בעקבות קושיות התוס' (ד"ה אי). וכן מוכח להדיא בדברי התוס', שרש"י שלפניו לא כתב כך, וכן שיטמ"ק (ד"ה ובספרי). ועוד הרחבה בדברי רש"י הללו ראה שיטמ"ק (ד"ה אי), ומהר"ם שיף לפני יהושע.

⁶ ועיין תלמיד ר"ת ד"ה ועוד (בתוך ד"ה הא) שהקשה מה המקור לגזירת הכתוב הנ"ל.

⁷ הערה בעניין איזה שור מדובר כאן ולפי זה נסביר מה הפשיעה של הבור.

⁸ אולם במקרה רגיל, בו הנפילה היא מחמת הבור עצמו, אזי נחשב כאילו הבור עשה מעשה בידים ממש, וכן משמע למשל מרש"י שם ד"ה באנו ובעוד מקומות כפי שיתבאר להלן.

שוורים הזיקו, ברור ששני הבעלים יתחייבו, שהרי שני השוורים עשו מעשה, אבל כאן נחייב רק את בעל השור, כיוון שהוא היחיד שעשה את המעשה.

הבנת שיטת רבי נתן ע"פ רש"י

ע"פ מה שכתבנו, לא מובן מדוע לשיטת רש"י רבי נתן מחייב את שני המזיקים. לשיטת תוס', לכו"ע היה צריך לחייב את שניהם, כיוון ששניהם פשעו, אלא שלפי חכמים יש גזוה"כ שפוטרת את בעל הבור.⁹ אבל לשיטת רש"י, אם בעל הבור לא עשה מעשה והוא לא הגורם לנפילה, למה רבי נתן מחייב את בעל הבור? רב שימי בר אשי (ג.) כתב שלשיטת רבי נתן בעל הבור היזקא עביד ולכן הוא מתחייב לשלם. לשיטת רש"י קשה (כפי שהקשינו לעיל) שהרי לשיטתו עשיית הנזק לבדה ללא עשיית המעשה אינה מספיקה ע"מ לחייב. רש"י חש בקושיה זו, ולכן בד"ה בעל (וכן ד"ה את) רש"י לא פירש את דברי רב שימי כפשוטם אלא כתב "כלומר בתוך שלו נמצא ההיזק". כלומר, רבי נתן סבר שלמרות שבעל הבור לא עשה מעשה, מ"מ ראוי לחייבו בגלל שההיזק נמצא בבורו. לכן, מכיוון שגם בעל הבור ובעל השור חייבים לשלם, הם מתחלקים בתשלום.

אך עדיין צריך לשאול שאם לפי רש"י מחייבים דווקא את עושה המעשה, מדוע שנחייב גם את בעל הבור? אמנם ההיזק נמצא אצלו, אבל הוא לא עשה מעשה! נראה לומר שהסיבה שבגינה רש"י מחייב דווקא את עושה המעשה, היא מכיוון שלו יש את השייכות העיקרית לנזק. כלומר, אם נשאל את עצמנו מי הזיק, התשובה תהיה מי שעשה את המעשה, גם אם בעשיית הנזק בפועל היה עוד גורם. רבי נתן מחדש שכיוון שהנזק נמצא בבור, אזי התשובה לשאלה מי הזיק לא תהיה רק עושה המעשה (בעל השור), אלא גם בעל הבור. הסיבה לכך היא שאנו רואים שהנזק נמצא אצלו, ולכן שייך לקרוא גם על שמו את הנזק ונחייב אותו לשלם, ביחד עם בעל השור.¹⁰ חכמים חולקים על חידוש זה, וסוברים שאין להתייחס להימצאות הנזק בסוף, אלא בתר מעיקרא אזלי. יש להסביר לשיטתם, שכאשר שואלים מי הזיק, לא משיבים ע"פ איפה נמצא הנזק, אלא מסתכלים על המעשה (מעיקרא), ועל פי זה מחייבים. לכן נחייב רק את בעל השור, כיוון ששורו לבדו עשה את המעשה.

בתחילת דברינו, הבאנו את הגמ' בדף נג. המסבירה שאם נסבור שכל אחד עשה חצי מההיזק, לשיטת רבי נתן בעל הבור יחויב לשלם שלושה חלקים יותר ממה שהזיק, מכיוון שהניזק יכול לטעון "אנא תוראי בבירך אשכחתי". טענה זו נאמרה בגמ' רק לדעה זו, אבל לכאורה לא לדעה שכ"א עשה את כל ההיזק. צריך לומר בשיטת רש"י שטענה זו אינה רק הסיבה שלר' נתן יתחייב יותר ממה שהיה ראוי שישלם אלא שאלמלי טענה זו, הוא כלל לא היה מתחייב. לפי רש"י חייבים לומר שהטענה הזו שייכת לכו"ע, אפילו

⁹ תוס' ר"פ (כח: ד"ה נתקל) כ' שלרבי נתן לא משמע ממה שכתוב "ונפל שמר" - ולא שיפילוהו.

¹⁰ באופן טבעי, כיוון שהנזק קרוי גם על שם בעל הבור, הוא קרוי פחות על שם בעל השור. במקרה רגיל התשובה הברורה לשאלה מי הזיק היתה בעל השור, כי הוא עושה את המעשה המוביל לנזק, אבל כאן, מחמת העובדה שהנזק נמצא אצל בעל הבור, אזי זו כבר לא תהיה התשובה, כי בעל הבור שייך גם הוא לנזק, ולכן הנזק ייקרא גם על שמו.

אם נאמר שכ"א עשה הכל¹¹, אלא שהמחלוקת בין הדעות היא האם טענה זו היא רק סיבת החיוב, או שהיא גם גורמת לבעל הבור לשלם יותר מכפי שהוא ראוי¹².

החקירה

ישנה חקירה מפורסמת לגבי גורם חיוב התשלום בניזיקין. האם החיוב לשלם הוא משום שממונו הזיק, או בגלל הפשיעה בשמירה. רוב האחרונים הסבירו ששאלה זו עומדת במחלוקת רש"י ותוס'. לשיטת רש"י החיוב הוא משום שממונו הזיק ולשיטת תוס', החיוב הוא משום הפשיעה בשמירה¹³. נראה שאת המחלוקת שהצגנו לעיל ניתן להסביר ע"פ חקירה זו.

לשיטת תוס', גורם החיוב הוא הפשיעה בשמירה. לכן לשיטתם נחייב את מי שהוטל עליו אחריות לשמור והוא פשע בכך שע"ג שלא עשה את מעשה ההיזק. לשיטת רש"י לא מסתכלים על מי הייתה מוטלת האחריות לשמור, אלא מה שמעניין אותנו הוא מי הזיק בפועל ואותו נחייב לשלם. הסיבה לכך היא שגורם החיוב הוא ממונו שהזיק ולא הפשיעה בשמירה. ממילא מובן למה לשיטת רש"י הפשיעה לבדה לא מספיקה ע"מ לחייב בתשלום, אלא צריך גם חלק במעשה ההיזק, היות שצריך שהוא יהיה בעלים על המעשה, כדין ממונו.

דין כי ליכא לאשתלומי

הגמ' (יג.-ג.): מנסה ללמוד ממחלוקת ר"נ וחכמים את הדין במקרה ששור שלמים הזיק (לשיטת ריה"ג):

"אמר רבי אבא: שלמים שהזיקו - גובה מבשרן ואינו גובה מאימוריהן. פשיטא, אימורין לגובה סלקי! לא צריכא, לגובה מבשרן כנגד אימורים. אליבא דמאן? אי אליבא דרבנן, פשיטא, הא אמרי: כי ליכא לאשתלומי מהאי לא משתלמא מהאי! ואי אליבא דרבי נתן, הא אמר: כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי! אי בעית אימא: רבי נתן, איבעית אימא: רבנן. איבעית אימא רבנן, ה"מ בתרי גופי, אבל בחד גופא, מצי אמר ליה: מכל היכא דבעינן משתלמנא; איבעית אימא רבי נתן, התם הוא דאמר ליה בעל שור לבעל הבור: אנא תוראי בבירך אשכחתי, מאי דלית לי לאשתלומי מהאיך משתלמנא מינד, אבל הכא מי מצי אמר: בשר אזיק, אימורין לא אזיק".

נקדים ונאמר, שבגמ' בדף נג הכוונה של "כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי" היא שמה שלא ישלם בעל השור, ישלם בעל הבור. אולם כאן (ג.) ייתכן שהכוונה היא שונה. לאור דברינו לעיל, ננסה להבהיר

¹¹ הדבר מוכח מדברי רש"י (ד"ה בעל), שעוד לפני שהגמ' הביאה את הלישונות השונות, כבר הסביר את הסיבה שבעל הבור חייב, לפי הטענה שהנוק נמצא בתוך בורו.

¹² מדברי תוס' ביג. (ד"ה אנא) נראה שגם הם סוברים שטענת אנא תוראי שייכת לשני הלישונות, אבל הסבר הטענה לשיטתם הוא שונה. תוס' נג. ד"ה לעולם, מתקשים בשאלה כיצד הטענה הזו יכולה לחייבו יותר ממה שהזיק, לפי הדעה שכ"א עשה פלגא היזקא, והם מתרצים בסוף שמשמעות הטענה היא שבגלל שגמר הנוק נעשה בבור, זה נחשב כאילו בעל הבור עשה הכל, ואז אפשר לחייבו גם יותר מחצי. לפי תוס' הסבר זה מספק, כי לתוס' רק קשה על כמה הוא משלם, אבל לפי רש"י העובדה שגמר הנוק נעשה אצלו, אינה מהווה סיבה לחייב את בעל הבור (כי לרש"י הטענה היא הסיבה לעצם העובדה שבעל הבור מתחייב, ולא רק למה משלם יותר מהראוי) ולכן רש"י חייב להסביר אחרת את הטענה הזו.

¹³ עיין בתורת הלוי (ב"ק סי' א) וכן חידושי רבי חיים מטעלוז (סימן א) וכן כתבו אחרונים רבים. אולם יש אחרונים שהבינו אחרת את מחלוקת רש"י ותוס' בחקירה, למשל עיין חידושי רבי נחום (אות עט) וכן בשערי עיון שיעור ב עסק בנושא באריכות.

את הדברים. הגמ' כאן אומרת שלשיטת רבי אבא אינו משלם מהבשר כנגד האימורין¹⁴ הגמ' מקשה שלשיטת חכמים אין חידוש בדברי רבי אבא, שכן סוברים ש"כי ליכא לאשתלומי מהאי לא משתלמי מהאי". רבי נתן סבר שכי ליכא לאשתלומי מהאי משתלמי מהאי, לכן לשיטתו אמאי שלא ישלם מהבשר כנגד האימורין?

הגמ' מתרצת שלשיטת חכמים יש חידוש מאחר שייתכן שמה שאמרו שכי ליכא לאשתלומי מהאי לא משתלמי מהאי הוא רק בתרי גופי אבל בחד גופא אולי לא אמרו כך, קמ"ל שכן. הגמ' מתרצת בנוסף שייתכן שמה שאמר רבי נתן שכי ליכא לאשתלומי מהאי משתלמי מהאי הוא רק היכא שיכול הניזק לטעון אנא תוראי בבירך אשכחתי, אבל במקרה סטנדרטי לא נאמר כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלמי מהאי. ע"כ למסקנת הגמ' בין לרבי נתן ובין לחכמים בכל מקום כי ליכא לאשתלומי מהאי לא משתלמי מהאי. בהבנת דעת חכמים הסוברים כי ליכא לאשתלומי מהאי לא וכו', הסביר רש"י¹⁵ שחכמים סוברים שבמקרה ששור תם דחף לבור, בעל השור ישלם חצי, אבל את החצי הנותר בעל הבור לא ישלם כי היכא שליכא וכו'¹⁶. לשיטת רש"י צריך להבין, אם באופן עקרוני רק בעל השור (שהוא עושה המעשה) חייב ורק מחמת אנא תוראי רבי נתן חולק על כך, אזי מדוע חכמים נזקקים לומר שליכא וכו' הרי בעל הבור כלל אינו חייב ולכן ברור שאין סיבה שישלם!?

אלא שי"ל שכעת הגמ' לא ידעה את טענת אנא תוראי¹⁷, והבינה שאע"פ שרק מזיק אחד אמור להיות חייב גם לרבי נתן, הוא יסבור שבמקרה שלא נוכל לשלם ממנו - ישלם המזיק השני (שלא היה מחוייב). על זה חולקים חכמים וסוברים שכי ליכא לאשתלומי וכו'. במסקנה הגמ' מבינה שגם רבי נתן מסכים שאין מושג של לשלם מהמזיק השני כאשר נמנע מאיתנו לגבות מהראשון, ודווקא במקרה של השור והבור שייך לחייב את בעל הבור משום הטענה המיוחדת של אנא תוראי.

אולם לפי תוס', לא ייתכן לומר שהדברים מוסבים שבעל הבור צריך לשלם את מה שבעל השור לא משלם, שהרי הסיבה שבעל הבור לא משלם היא מכיוון שיש גזה"כ מיוחדת, אבל אילולא גזירה זו, ודאי היה חייב, שלשיטת תוס' נחייב את שני המזיקים, וא"כ אולי בשאר המקרים גם חכמים יודו לרבי נתן שכשאי אפשר שלשלם מאחד - השני אכן ישלם במקומו.

¹⁴ יש לציין שרש"י נג: ד"ה לשון אחר הביא הסבר נוסף בגמ' שאינו רלוונטי לעניינו. על פי הסבר זה, רבי אבא אומר שמשלם מהבשר כנגד האימורין. כאמור רש"י דוחה הסבר זה ולכן לא נתייחס אליו כאן.

¹⁵ בגירסה המתוקנת שהביא המהר"ם, לא כבגמ' אצלנו, ראה הערה 5 לעיל.

¹⁶ ויוצא שהטענה כי ליכא וכו' זהה לזו שבדף נג.

¹⁷ עיין שיטמ"ק (ד"ה ובספרי) וכן שתוס' (ד"ה אי) שבדבריו נרחיב בהמשך.